

Oponentský posudek na doktorskou disertační práci Ing. Martina S o b o t k y na téma „Majetek obcí a jeho vliv na rozvoj obce“

Aktuálnost tématu

Téma doktorské disertační práce Ing. Martina Sobotky je velmi aktuální, jak z pohledu teorie místních financí, tak z pohledu rozpočtové praxe a municipální a regionální politiky. Pro obce je vlastnictví majetku jedním z důležitých předpokladů pro samosprávné chování a rozhodování. Doktorand ve své práci analyzuje především význam majetku pro zabezpečování lokálních veřejných statků (a v přenesené působnosti v ČR i dalších veřejných statků). To je také hlavní způsob využití majetku ve vlastnictví obce, byť v praxi v ČR celá řada obcí, resp. jejich volení představitelé, chápou smysl využití majetku pro podnikání (a často se snaží více prezentovat obec jako podnikatelský subjekt než jako subjekt územní samosprávy).

Snad měl doktorand v úvodu vysvětlit, proč se v disertační práci omezuje na zkoumání způsobů využití majetku obcemi v ČR.

Cíl práce, hypotéza, metoda zkoumání

Cíle, které si doktorand stanovil, jsou vhodně stanovené, ať už se jedná o jeden hlavní cíl – stanovit dopady způsobů využití majetku na rozvoj obcí, nebo o dalších šest dílčích cílů, které umožňují splnit hlavní cíl. Cíle jsou jasně formulovány. První dva dílčí cíle mohou být diskutabilní, neboť při zpracování doktorské disertační práce se předpokládá, že doktorand zhodnotí, jak se teorie, v tomto případě teorie místních financí a teorie regionálního, resp. municipálního rozvoje, dosud vypořádala se zkoumaným problémem. V teorii místních financí i v praxi hospodaření územní samosprávy je místní ekonomika vymezena. Nicméně vymezení municipální ekonomiky je vhodným vstupem do analýzy významu majetku a způsobů jeho využití.

Další čtyři dílčí cíle jsou zvolené adekvátně zkoumané problematice a splnění hlavního cíle.

Hypotéza je vhodně stanovena (zejména v už zmiňované situaci, kdy mnohé obce chápou smysl vlastnictví majetku pro podnikání).

Vhodný je i metodický postup řešení. Metody využití při zpracování tématu doktorské disertační práce jsou adekvátní. Doktorand specifikuje vědecké metody zkoumání - analýza, syntéza. Zejména je dobře využita metoda analýzy dat v souvislosti s využitím dotazníkového šetření u obcí v Pardubickém kraji. Pozitivně hodnotím propojení teoretické části s terénním výzkumem a jeho vyhodnocením.

Využití metody jsou vhodné a adekvátní zadanému tématu. Je možné konstatovat, že rámcově doktorand cíl práce splnil.

Práce s literaturou, analytický aparát

Doktorand podal velmi dobrý přehled o domácí i zahraniční literatuře věnované chování, rozhodování a hospodaření územní samosprávy, resp. obcí, a to ve většině kapitol,

ve kterých se doktorand zabývá více či méně teorií místních financí, resp. teorií municipálního rozvoje.

K rozsahu předložené doktorské disertační práce

Rozsah doktorské disertační práce je 150 stran textu, doplněný resumé v angličtině a seznamem literatury a dotazníkovou přílohou.

Teoretická část je poměrně rozsáhlá – lze sem zařadit kapitulu č. 2 – č. 7, nicméně je důležitým předpokladem pro splnění cíle práce a je vhodně propojena s praktickou částí doktorské disertační práce – analýza a hodnocení výsledků terénního výzkumu a obě části jsou tak svým rozsahem vyvážené.

K obsahové struktuře doktorské disertační práce

Předložená doktorská disertační práce má logickou strukturu. Formální stránka je velmi dobrá. Pozitivně hodnotím propojení teorie s praktickou aplikací v podmínkách hospodaření obcí Pardubického kraje. Stěžejní částí předložené práce je kapitola č. 5 – č. 7 a kapitoly č. 10 – č. 14. V teoretické části by bylo vhodné více prezentovat vlastní hodnocení doktoranda, resp. argumentačně hodnotit uváděné názory.

V kapitole č. 5 – Rozvoj obce by bylo vhodné zhodnotit uváděné faktory rozvoje obce. V kapitole č. 6 – Rozpočet obce a jeho úloha v soustavě rozpočtů postrádám důkladnější vyhodnocení, resp. i alespoň stručné vyhodnocení míry fiskální decentralizace na obce v ČR. Struktura rozpočtu obce by si zasloužila důkladnější vyhodnocení vzhledem k tomu, jak jednotlivé části ovlivňují další rozvoj obce. Konec konců i finanční prostředky jsou majetkem (viz definice účetnictví), konec konců to doktorand zmiňuje pak na straně 52. V subkap. 7.3 věnované stručné historii postrádám prameny (historie do r. 1990).

S ohledem na stanovenou hypotézu je vhodně zařazena i kapitola č. 8 – Kvalita života a je ve vztahu k tématu velmi kvalitně zpracována.

V kapitole č. 9 – Aspekty rozvoje obcí mohl doktorand věnovat více pozornosti analýze využití majetku v rámci uváděných dílčích politik municipální politiky.

Stěžejní 10. kapitola – Analýza využívání majetku obcemi je aplikační. Pozitivně hodnotím přehled metod analýzy, vhodně zvolené otázky dotazníkového šetření a snahu o vyhodnocení terénního výzkumu. Postrádám však souhrnné zhodnocení praxe využití majetku v obcích Pardubického kraje. To mohl doktorand důkladněji prezentovat i v závěru práce.

Velmi zajímavé a pro zpracování tématu přínosné jsou 11. kapitola – Systémová dynamika a model rozvoje obce, 12. kapitola – Systémové myšlení, 13. kapitola – Dynamický model rozvoje obce a 14. kapitola – Simulace modelu rozvoje obce. Doktorand mohl více zhodnotit využitelnost modelu v praxi, případná omezení a jak je eliminovat. Případně by se mohl této problematice věnovat v rámci rozpravy.

Domnívám se, že by bylo užitečné publikovat zkušenosti s využitím majetku v obcích Pardubického kraje.

Náměty na zvážení do rozpravy:

V rámci rozpravy doporučuji reagovat na tyto dotazy:

- Které faktory považuje doktorand za rozhodující pro rozvoj obcí v ČR a které naopak za brzdu rozvoje?
- Která část rozpočtu obce má rozhodující vliv na další rozvoj obce a proč?

- Stručně zhodnotit praxi využití majetku v obcích Pardubického kraje.

Výsledné hodnocení:

I přes některé mé kritické poznámky **považuji doktorskou disertační práci Ing. Martina Sobotky celkově za kvalitní a přínosnou. Doporučuji práci k velké obhajobě před příslušnou komisí a po úspěšné obhajobě doktorské disertační práce doporučuji udělit Ing. Martinu Sobotkovi titul PhD.**

Praha 28. 8. 2009

Doc. Ing. Jitka Peková, CSc.

Katedra regionálních studií

NF VŠE Praha

Oponentský posudek na disertační práci

Název: Majetek obcí a jeho vliv na rozvoj obce

Autor: Ing. Martin Sobotka

Školitel: doc. Ing. Jaroslav Pilný, CSc.

Ústav: Ekonomie

VŠ: Univerzita Pardubice

Fakulta: Fakulta ekonomicko-správní

Disertační práce Ing. M. Sobotky náleží mezi aktuální a zajímavé práce, které se zabývají majetkovou problematikou municipalit z aspektu vlivu majetkové báze obcí na jejich rozvoj. Jde o tematiku, která přes svou zjevnou důležitost neprávem zůstávala dlouhodobě v pozadí výzkumných zájmů a teprve v posledním období je na ni zaměřena pozornost.

Ing. M. Sobotka si, kromě Úvodu a Závěru, práci rozdělil do čtrnácti kapitol, resp. částí. **V první kapitole**, která představuje vstupní část práce, je uveden hlavní cíl a dále dílčí cíle disertační práce a je formulována hypotéza. Domnívám se, že jak cíle, tak hypotéza disertace odpovídají řešené oblasti výzkumu. V tomto smyslu lze konstatovat **kompatibilitu mezi cíli a hypotézou práce**. Kapitola také dokumentuje použité metody zkoumání. Zvolené metody zkoumání považují **za adekvátní** vzhledem k předmětu zkoumání i ke stanoveným cílům.

Druhá kapitola práce „Postavení územní samosprávy v rámci veřejné správy“ explikuje základní kategorie a pojmy a definuje předpoklady fungování územní samosprávy a její funkce. Vzhledem ke skutečnosti, že uvedená kapitola má pouze tři strany, bylo by možná vhodnější spojení této kapitoly s následující třetí kapitolou. Podle mého názoru, čtrnáct kapitol do jisté míry **fragmentuje a znehledňuje text disertace**.

Třetí kapitola „Postavení obcí v územní samosprávě“ se zaměřuje na vymezení působnosti obcí, na klasifikaci obcí, na strukturu a kompetence orgánů obce a na osvětlení funkcí obce jako samosprávné územní jednotky. Členění obcí v dané kapitole na str. 22 disertace (s odkazem na zákon o obcích) **není úplné**, neboť zákon rovněž hovoří o obcích s rozšířenou působností a obcích s pověřeným obecním úřadem (v rámci přenesené působnosti). Ve výčtu orgánů obce na str. 23 – 26 je **nesprávně** uveden tajemník obecního úřadu. Naopak schází obecní úřad, který je rovněž orgánem obce.

Čtvrtá kapitola práce „Municipalita jako systém“ zajímavým a podnětným způsobem rozebírá municipalitu jako systém, tj. jeho jednotlivé prvky,

vazby, systémové okolí apod. Také u této kapitoly kladu otázku na její rozsah (2,5 strany), zda nemohl být text této kapitoly fúzován s jedenáctou kapitolou.

Pátá kapitola disertace „Rozvoj obce“ sleduje obsah a faktory místního ekonomického rozvoje, jeho zdroje, disponibilní instrumentarium, relevantní techniky a procedury.

Šestá kapitola práce „Rozpočet obcí a jeho úloha v soustavě rozpočtů“ osvětluje soustavu veřejných rozpočtů, dále posuzuje strukturu územních rozpočtů, včetně rozdělení na běžný a kapitálový rozpočet. V této, rovněž stručné kapitole (3 strany), bych považoval za vhodné odvolat se na **teorii fiskálního federalismu a na Chartu místní samosprávy**.

Sedmá kapitola „Majetek obcí jako nástroj rozvoje obce hospodaření obce“ je zaměřena na interpretaci významu majetku pro obce, historii obecního majetku, klasifikaci majetku, způsoby využívání municipálního majetku, včetně implikovaných územních dopadů. V kapitole **jsem očekával větší důraz na účetní a daňové aspekty** hospodaření s majetkem (např. problematika odpisů, otázka majetku v příspěvkových organizacích zřízených obcemi v souvislosti se změnou legislativy apod.).

Osmá kapitola „Kvalita života“ se soustřeďuje na definování kvality života, determinanty kvality života a současně posuzuje kvalitu života jako determinant rozvoje.

Devátá kapitola „Aspekty rozvoje obcí“ se věnuje dílčím komunálním veřejným politikám jako je sociální, bytová a školská politika, rozvoj kultury, zdravotní politika, péče o životní prostředí, územní plánování, technická infrastruktura a vodní hospodářství. V kapitole **absentuje zmínka o rozdílných konceptech politických stran**, které formulují a realizují dílčí veřejné politiky a projevují se také v rozsahu, struktuře a míře využití majetku obcí pro rozvoj obcí.

Desátá kapitola „Analýza využívání majetku obcemi“ popisuje vlastní dotazníkové šetření, tj. konstrukci dotazníku, vyhodnocení jednotlivých otázek a interpretaci dotazníkového šetření. Kapitola přináší cenné informace z předmětné oblasti a implikace, s kterými lze plně souhlasit.

Jedenáctá kapitola „Systémová dynamika a model rozvoje obce“ na základě přístupu systémové dynamiky generuje model rozvoje obce. Uvedená kapitola, dle mého názoru, mohla být spojena s dvanáctou kapitolou.

Dvanáctá kapitola „Systémové myšlení“ se orientuje na nástroje systémového myšlení, jako jsou příčinné smyčkové diagramy, pojmové mapy, dynamické mapy a diagramy stavů a toků. Následně sestavuje dynamický model.

Třináctá kapitola „Dynamický model rozvoje obce“ analyzuje dílčí modely, jako je model obyvatelstva, místních komunikací, občanské vybavenosti, model sektoru bydlení a stavebních pozemků, model rozpočtu a model podnikatelského sektoru v obci. Konstatuji, že jde o velice zajímavou a **invenčně pojatou kapitolu**.

Čtrnáctá kapitola „Simulace modelu rozvoje obce“ se pak zabývá vybranými parciálními simulacemi, tj. simulací modelu obyvatelstva, simulací modelu místních komunikací, simulací modelu občanské vybavenosti, simulací modelu bytového sektoru a pozemků, simulací modelu rozpočtu obce a simulací modelu podnikatelského sektoru v obci. Kapitola vhodně navazuje na předcházející třináctou kapitolu a rovněž generuje významnou informační bázi.

V **Závěru** práce jsou shrnuty nejdůležitější poznatky a doporučení. Práce je standardně vybavena seznamem bibliografických odkazů a adekvátními přílohami dokumentujícími či ilustrujícími obsah práce.

Domnívám se, že práce přináší řadu **nových poznatků** v oblasti vzájemných vazeb mezi municipálním majetkem a rozvojem obce. Podnětný je systémový přístup uplatněný autorem, který umožnil detailně posoudit jednotlivé faktory a determinanty, prvky a vazby mezi nimi, včetně systémového okolí. Cenné jsou též výsledky realizovaného dotazníkového šetření, které umožnily – na základě jejich vyhodnocení a interpretace – vyvodit příslušné implikace. Invenční charakter má též třináctá a čtrnáctá kapitola, analyzující a simulující model rozvoje obce.

Proto předloženou disertační práci považuji za aktuální a potřebnou, jak z hlediska výzkumu a vývoje vědní disciplíny, tak i z hlediska praxe. Jsem toho názoru, že vytýčený **cíl práce byl splněn**, použité metody zkoumání považuji za vhodné, strukturace práce (přes výhrady k počtu kapitol) je odpovídající, **dosážené výsledky**, včetně vlastního přínosu disertanta jsou nesporné. Výše uvedené připomínky mají **dílič charakter** a nesnižují vědeckou hodnotu práce. Práce je plně využitelná také v pedagogickém procesu na vysokých školách v ČR. Osobně budu – se svolením autora – čerpat z této práce ve vlastní výuce v předmětu „Ekonomika organizací veřejné správy“ a v předmětu „Veřejné finance II.“.

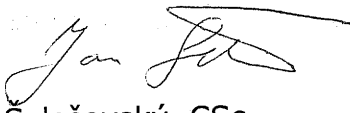
V rámci vědecké diskuse, a z důvodu dalšího dynamického vývoje teorie, reality i legislativy vztahující se k předmětné problematice, navrhuji – pokud komise uzná za vhodné - položit Ing. Sobotkovi některou z **následujících otázek**:

1. Upřesněte orgány obce a jejich vliv na majetkovou politiku obce. Jak by tomu bylo v případě statutárních měst, které jsou členěny na městské části nebo obvody?
2. Osvětlete vazbu rozpočtu obce a její majetkové báze v kontextu teorie fiskálního federalismu.
3. Je pochopitelné, že disertační práce se nemůže – vzhledem ke svému rozsahu – zabývat celou šíří zkoumané problematiky, nicméně je zřejmé, že majetková politika obcí, resp. vliv majetkové báze obce na její rozvoj, je také ovlivněn politickými programy stran, které jsou v dané obci u moci. Komentujte stručně tuto skutečnost.
4. Disertační práce se spíše soustřeďuje na problematiku samostatné působnosti obcí, což je pochopitelné. Jak by byla předmětná problematika modifikována, pokud by se do úvahy vzala také otázka přenesené působnosti, tj. že majetková struktura obce, v některých případech „slouží“ nebo je „využívána“ k plnění delegovaných úkolů

v přenesené působnosti, celým správním obvodem obce (např. u obcí s rozšířenou působností)?

Závěr: Na základě výše uvedeného hodnocení disertační práce ji považuji za teoreticky přínosnou a prakticky využitelnou. **Disertaci doporučuji k obhajobě** před příslušnou komisí, a po úspěšné obhajobě navrhuji Ing. Martinu Sobotkovi **udělit akademický titul Ph.D.**

Brno, 29. 8. 2009

doc. PhDr. Jan Šelešovský, CSc.
Ekonomicko-správní fakulta
Masarykova univerzita
Lipová 41a, 602 00 Brno
tel.: 549495685
fax: 549491720
jansel@econ.muni.cz

Oponentní posudek
disertační práce Majetek obcí a jeho vliv na rozvoj obce

Autor: Ing. Martin Sobotka

Disertační práce Majetek obcí a jeho vliv na rozvoj obce je zpracována v rozsahu 155 stran a přílohy.

Pro disertační práci bylo vybráno stále aktuální téma majetku obcí, které je však na druhé straně tématem velmi rozsáhlým. Pro disertační práci byl stanoven velmi náročný cíl vč. dílčích cílů, které již na počátku ukazují, že jejich solidní naplnění v rámci jedné disertační práce je obtížné. Hypotéza řešení je rovněž postavená velmi ambiciózně zejména použitím pojmu „kvality života“, ale zřejmě by nikdo o její pravdivosti při dané formulaci i na počátku nepochyboval, že by neplatila.

První část práce je zaměřena teoreticky. Je věnována postavení územní samosprávy a obcí v rámci územní samosprávy, samotným obcím a jejich vymezení, funkcím obcí (některé části se však v popisu opakují (viz např. funkce obcí na str. 16 a 22)). Teoretický popis postihuje hlavní prvky současného stavu. Samostatně je pak popisována municipalita jako systém (kap. 4) je však zřejmé, že tento systém není v dalším řešení v uvedené podobě používán. Tento model pak rovněž zamlžuje to co má být obsahem řešení – zda majetek obce (tj. územního samosprávného celku) nebo majetek na území obce, což pak se projevuje v pojmosloví další kapitoly č. 5, kdy v této kapitole je dále teoreticky analyzován z podkladů pojem „rozvoj obcí“. Poněkud v některých popisovaných přístupech je preferována ekonomická stránka a není zmiňována stránka sociální. Popis prezentuje řadu autorů a přístupů, jejichž názory jsou mnohdy diskutabilní - přínosem této části práce je postižení těchto přístupů, jejich „kritické zhodnocení“ resp. jednoznačné přiklonění autora k nějakému přístupu, který by byl dále využit pro praktické řešení, zde není provedeno.

Role majetku obcí je důležitá, nicméně v souvislosti s touto problematikou je předem nutno zmínit problematiku samotného hospodaření obcí; v práci je popsána pouze zkratkovitě (obecně na třech stranách v kap. 6), přičemž bez rozpočtového hospodaření nelze problematiku majetku obcí rozplétat.

V kapitole 7 „Majetek obcí jako nástroj rozvoje obce a hospodaření obce“ je široce teoreticky popisována role majetku obcí, jeho historie, klasifikace, přístupy různých autorů k členění majetku, způsoby využívání majetku, některé problémy majetku obcí, z kterých by bylo účelné extrahovat to, co je dále použito v praktické část práce – tj. východiska pro další řešení příp. modelování.

Neujasněnost pojetí „majetku obcí“ naznačují i konstatace na str. 63, kde se hovoří o atraktivnosti obce a spojuje se s lokalizací firem a lidí a zde je do rámce řešení zabudován pojem „kvalita života“, který je dále rozveden v kap. 8 jako prvek stanovené hypotézy, která je ověřována v práci. I zde teoretický popis postihuje řadu přístupů, jak lze kvalitu života vymezit. Popsané vztahy zachycuje obrázek 4, nicméně je zřejmé že pro praktické řešení a využití je toto obecné schéma neuchopitelné.

Práce v žádné části nezmiňuje rozsah majetku obcí resp. nějakou jeho strukturu (např. hodnota a struktura majetku obcí v ČR), což vytváří pohled na některé sledované části problematiky velmi diskutabilní.

Kapitola 9 postihuje teoreticky ve velmi hrubé ilustrativní podobě aspekty rozvoje obcí v podobě politik a opatření. V této souvislosti by bylo účelné postihnout nějakým způsobem ekonomicky jejich váhu v obcích resp. spojit tuto strukturu s dalšími částmi práce, tj. provedeným průzkumem či modelováním (např. není zmíněno lesní hospodářství, jemuž je v průzkumu věnována pozornost).

Další část práce je zaměřena na dotazníkový průzkum obcí. Jako metoda vyhodnocení je zvolena „korespondenční analýza“. Pro průzkum bylo připraveno dotazníkové šetření na základě 23 otázek a jehož výsledky byly získány od 127 obcí. Popis neuvádí proč byl průzkum zaměřen zrovna do uvedených oblastí (mělo by navazovat na teoretický popis).

Rozdělení obcí do kvartilů je poněkud diskutabilní, zejména z toho pohledu, že obce ve velikosti do 878 obyvatel jsou rozděleny do tří a čtvrtý kvartil tvoří všechny ostatní obce nad 878 obyvatel a kde je tedy diference velmi výrazná (vč. obcí nad 10 tis. obyvatel).

Z hlediska pokládaných otázek dotazníkového průzkumu lze konstatovat jejich poměrně širokou podobu, kde odpovědi jsou někde klasifikovány sice bodově, ale z pohledu respondenta a zejména z hlediska srovnání mezi obcemi může být problémem „míra“ dané problematiky v obci - dotazník nepostihuje to zda dotazovaná problematika je v obci málo či hodně zastoupena. U některých odpovědí pak výsledek průzkumu evokuje možné nepochopení otázky respondenty – viz např. vybavení obcí druhy technické infrastruktury „energetické vedení“ uvádí všechny kategorie obcí max 80 % - zřejmě je myšlena elektrická energie, která je ale ve všech obcích! Nebo zde rovněž otázka na komunikační síť (pokud jsou zde myšleny silnice apod. pak nelze uvažovat o hodnotě jiné než 100% (v této souvislosti pak prvky technické infrastruktury nemusí být majetkem obce). U 17. otázky v jakých oblastech jsou využívány „nejčastěji“ budovy a stavby – jak jsou mezi sebou srovnávány (podle čeho podle počtu staveb nebo hodnoty majetku). Z řady otázek pak vyplývá nejednoznačnost možných odpovědí respondentů (podoba názorů se může lišit podle aktuální politické situace dotazovaného), resp. do sféry rozhodování a tudíž informací představitelů obcí zcela nepatřící se jeví např. v otázce 3 „vysoká konkurence v oboru“.

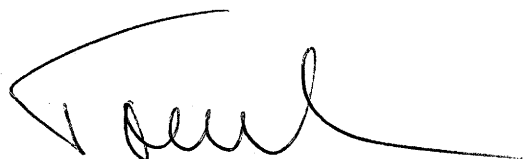
Práce je dále doplněna popisem systémové dynamiky a modelem rozvoje obce a systémovým myšlením (patřící do teoretické části práce). Popis je zde teoretický bez vyústění do toho, který z modelů je dále použit.

Dále jsou uvedeny výsledky simulace modelu avšak nejsou doprovázeny popisem (způsob a důvody vymezení potřebných vstupů modelu). Simulace na období 100 let, vycházející z dnešních podmínek je zcela nereálná. Nereálné hodnoty jsou i vstupy modelu: např. cena výstavby místních komunikací např. 400 Kč/km, nebo náklady na údržbu občanské vybavenosti 25 000 Kč/rok (zřejmě by mělo jít o nějaký relativní údaj). U modelu sektoru bydlení je jako problém zmiňováno prolínání majetku obce a občanů obce. Nicméně obdobný problém je i v jiných oblastech: např. občanskou vybavenost mohou tvořit i školy, které jsou „krajské“, obdobně proč jsou uvažovány jen místní komunikace, komunikace v obci mohou být i krajské a státní apod. Co zde schází nejcitelněji je interpretace a využití dosažených výsledků.

V závěru práce jde provedeno zhodnocení naplnění cílů a ověření hypotézy, což je vlastně jen formální, neboť zde není blíže uvedeno čím resp. jak to bylo provedeno.

Doporučuji disertační práci k obhajobě a souhlasím, aby po zodpovězení a objasnění uvedených dotazů a připomínek a v případě celkově úspěšné obhajoby doktorské disertační práce byl studentovi udělen titul „doktor“.

V Ostravě 31.8.2009

Zpracoval: Doc. Ing. Petr Tománek, CSc.
EkF, VŠB – TU Ostrava